

**ANDRÉ GLUCKSMANN:
DOSTOJEVSKIJ NA MANHATTANE**

Agora, Bratislava 2003.

TOMÁŠ FORRÓ

V poslednom období jestvuje tendencia návratu k písaniu prorociev skorého zničenia západnej civilizácie, často spojených s receptúrami na nápravu jestvujúceho stavu. Podľa konzervatívcov je svet ohrozovaný nejakým esenciálnym zlom a relativizmom a nijaká vojna proti terorizmu nie je dosť permanentná. Ľavičiari zdvíhajú prst pri individualizme a mašinérii konzumného kapitalizmu. A tak ďalej. O takýchto dielach sa mnoho dozvedáme jednoducho štúdiom politických životopisov ich autorov. Pri Glucksmannovi a jeho Dostojevskom na Manhattane nám nič podobné nehrozí. Nie je to však nijaký kompliment, pretože ani čítaním jeho politických názorov (vodca francúzskych študentských protestov roku '68), ale ani samotnej knihy mi ešte stále celkom nedochádza, o čo tu ide.

V knihe je niekoľko špecifických motívov, postojov a dokonca i žánrov a to, čo ich spája, je boj proti „globálnemu nihilizmu“. Dielo sa začína ako bezprostredná reflexia udalostí z 11. septembra 2001. Tento deň bol diabolským sabatom Nihilistu. O čo tu dočerta ide?, poviete si. Nihilista je spojenie racionálneho egoizmu liberálnej spoločnosti a náboženského oduševnenia „až nadoraz“. Na jednej strane krajný fanatizmus, na druhej faktická bezobsahovosť jeho hodnotového pozadia, a práve preto otvorenosť voči tým najbezočivejším teóriám všezničenia. Alebo, povedané Glucksmannovou enigmatickou definíciou, „Nihilizmus popiera zlo, kultivuje neznalosť zla“. Nihilista bagatelizuje zlo, nijaký čin preňho nie je dosť krvavý a nepozná hranice toho, čo môže. Práve tu sa ukazuje bizarnosť uvedeného spojenia. Slepá oddanosť svojim ideálom kontrastuje s ich vratkosťou a najmä s absenciou akýchkoľvek morálnych hodnôt. Ak ešte stále niekomu nestačí a chcel by Glucksmannov pojem nihilizmu pochopiť hlbšie, sorry. Ja tu končím.

Ťažko totiž povedať, ako máme čítať filozofa Glucksmanna, keď hovorí o nihilizme. V akých kategóriách mu rozumieť? Kde sa zrodil tento ďalší intelektuálny strašiak? Výraz a jeho morálne pozadie zvädzajú k metafyzickým zdôvodneniam, samotný Glucksmann sa zase odvoláva na kultúrno-politické korene jeho ruských počiatkov... Najväčším problémom knihy je preto jej všeobecný koncept. Glucksmannov pojem nihilizmu je napohľad banálny (čím sa dnešný nihilizmus vlastne líši od svojich dobre známych historických foriem?). Po celý čas sa však zdá, že autor nám chce jeho prostredníctvom niečo dôležité povedať, no práve sa zobudil po ľahkej opici a rozpráva komplikovaný príbeh bez začiatku, takže napokon ani nevieme, čo má do čoho zapadať.

Nechápte ma zle. Glucksmann je brilantný esejista, skvele sa číta. Text sa ovíja okolo rečnických otázok, róznych odpovedí a priamych rečí. Krátke odstavce: neunavujeme sa hľadaním nite myšlienok, ak sme na chvíľu odbehli – každý z nich je ucelený textový útvar. Akoby už pri písaní autor vedel, že ho budú citovať, a takto im to uľahčil. Nachádzame tu mnoho podnetných poznámok o našej dobe, o charaktere moderných vojen a ich dopadoch. Téma o islamskom terorizme ako stelesnení antagonistickeho nihilizmu sa mi zdá dosť originálna, hoci prekvapujúca a najmä chabo zdôvodnená. Možno som ani ja jeho argumentáciu napokon len nepochopil a Glucksmannov vlak mi jednoducho ušiel.

Faktom však naďalej ostáva, že mnohé autorove myšlienky sú v knihe vyjadrené nejasne. Najmä v jej úvodných kapitolách za senzačnými tvrdeniami, rozvracajúcimi „väčšinové názory“, málokedy nachádzame vysvetlenia. Akoby tu autor prehováral skôr k emóciám čitateľa. Napríklad pojem totalitarizmu, ktorý sa v knihe nemálokrát skloňuje (a často navyše v čudných pádoch), na začiatku vystupuje ako typ myslenia, ktorého cieľom „nie je ani tak porážka armády, ale skôr vyvolanie paniky, silnej, trvalej, ktorá nalomí morálku obyvateľstva a navyše mu

vštepí základné princípy dobrovoľného a nekonečného otroctva". V prvom rade tu prekladateľ (alebo autor?) dostatočne neoddeľuje pojem totalitarizmu od pojmu totálnej vojny – veď totalitarizmus istotne nie je typický vedením totálnych vojen, ale naopak, pôsobením dovnútra spoločnosti, v ktorej vládne. Čo je však rovnako dôležité, aj napriek istej pôsobivosti uvedenej Glucksmannovej myšlienky ide napokon o zmätenú formuláciu, ktorá nič nové neprináša: panika medzi obyvateľstvom (napríklad bombardovaním civilných aglomerácií) je predsa nástroj na zlomenie nepriateľskej armády zvnútra, prostredníctvom zdemoralizovaných civilistov. Ťažko si dokážem predstaviť, že aj čo-ako totalitárny mozog si pri povelu na bombardovanie radostne mädlí ruky, pretože zároveň zotročuje obyvateľstvo, hoci armáda naďalej odoláva. Mimochodom, táto taktika nemá nič spoločné s totalitnými mozgami. Vojenská taktika sa väčšinou úspešne vyhýba ideológiám, dokonca aj humanistickým.

V texte sú porozhadzované mená slávnych učencov a ich slogany, často sa však o nich rozpráva s nonšalantnou ľahkosťou, akoby s pohárom vína pred kozubom a ich myšlienky sa prijímajú alebo odpisujú pomocou už zmienenej krátkeho odstavca. Ich výber je zase nezriedka výsledkom dobre osvedčeného receptu: vybrať, čo sa nám hodí a ostatné nechať na pokoji. Takto možno na dvoch stranách (56 – 57) poľahky odbrať dvoch súčasných mysliteľov, Huntingtóna a Fukuyamu, a po ceste ešte v krátkom medziodstavci rozstrielať i Alexandra Kojěva. Každý sa mylí v niečom trochu inom, ale každý sa mylí. Všetci títo autori si naivne predstavujú, že aj „tým druhým“ napokon ide o nejaké hodnoty, a tie budeme mať raz buď všetci kompatibilné, alebo sa ich odlišnosti naučíme tolerovať.

Okrem spomenutých negatív sa práve takto, na druhej strane, ukazuje Glucksmannova rozhladenosť a nesporná erudícia. Nachádzame tu množstvo autorov a seriózne poza-

stavenia, interpretácie ich diel. Jeho najlepším kamarátom je v knihe známy pruský generál a vojnový teoretik Carl von Clausewitz, ktorého výroky sa hodia naozaj do každého počasia. A tým skôr ako epitafy k oblakom prachu, vznášajúcim sa nad troskami uprostred Manhattanu. Ďalšími postavami, ktoré podľa Glucksmanna majú veľa čo povedať nielen k 11. septembru, ale vôbec k smerovaniu našej civilizácie, je napríklad Čechov, Dostojevskij alebo Gustave Flaubert. Leitmotívom takejto na prvý pohľad bizarnej kompozície je idea, že v dielach týchto autorov nachádzame mnohé varovania, či dokonca predpovede blížiacej sa doby nihilizmu. V tomto svetle môžeme chápať dosť podrobnú a zaujímavú interpretáciu literárnej hrdinky Emmy u Gustava Flauberta. Keď sa Emma v bezcieľne blúdiacom fiakri oddáva pokusom splynúť so svojim milencom telom i dušou, Glucksmann ju zatiaľ demaskuje ako symbol našej civilizácie. Masový konzum, povrchný sex. Láska a plodnosť, zabíjanie v antikoncepcii. Zlyhanie osvieteniského dedičstva – zväzku morálky a poznania. Prázdnota našej existencie, zamieňanie života a smrti. Autor používa vskutku čudné paralely, z času na čas sa vynára aj v takýchto vodách: „Dobrá láska sa už nemeria pekným tehotenstvom. Antikoncepcná pilulka opakuje túto lekciu, ale kocky boli hodené v Yonville s predstihom jedného storočia. Individuálny hedonizmus a večnosť druhu nie sú jedno a to isté. Rozhodne nie. (...) Nech mi to Tomáš Akvinský prepáči, ale hľadanie vlastnej rozkoše nevedie automaticky, ani prirodzene k spoločnému a zvrchovanému Dobru. Mosty boli vyhovené do vzduchu, Eros sa rozbil a explodoval. Jedinec posadnutý diablom vytvára a reprodukuje banálnu a odtiaľ univerzálnu možnosť nihilistického egoizmu podľa svätého Flauberta.“ V jazyku Glucksmannovej diagnózy (ktorú nám podľa neho už aspoň dve storočia vystavuje aj umenie) sa tak mieša antikonzumerizmus s pápežskou encyklikou o antikoncepcii.

Jedna z posledných kapitol knihy je pôso-

bivou reportážou autora z jeho nelegálneho pobytu na území Čečenska, kde sa skrýval u protiruských povstalcov. Množstvo úvah, ktoré celkovo v knihe venuje situácii v Rusku, svedčia o jeho veľkom záujme o túto kultúru a jej dejiny. Dokazuje to aj jeho téza (hoci pomerne hmlisto objasnená), že práve tu má svoju kolísku dnešný nihilizmus. V spomínanej kapitole sú naturalistické scény z Čečenska popretkávané myšlienkami o tejto vojne, nenapraviteľnosti ruských „cárov“ a ľudí, uvažujúcimi o regionálnom čečenskom konflikte. Tieto riadky sa čítajú jedným dychom; autor sám neskrýva svoju „indoktrináciu“ a na koho strane stojí, nie je ťažké uhádnuť...

Pokiaľ ide o celkový dojem z knihy: Dostojevskij na Manhattane je možno trochu tendenčné a trochu nafúknuté dielo, ale určite sa nedá ignorovať. Je nesmierne bohaté na originálne a podnetné myšlienky, z ktorých som tu napokon naznačil len malú časť. Napriek nástojčivému pocitu, že autor niekedy skôr ohuruje ako vysvetľuje a že naše nadšené áno očakáva radšej pri farbistých obrazoch než pri oceľovosivých argumentoch, nie je Dostojevskij na Manhattane čítanie k obednému *burgeru*. Dokáže nás prinútiť vracieť sa k myšlienkam o niekoľko strán dozadu a lúštiť zmysel odkazov k dielam iných autorov, ktorých sme čítali pridávno, alebo by sme si ešte len mali otvoriť. A čo je podľa mňa najdôležitejšie, núti nás často so svojím obsahom nesúhlasiť. Svoj skvelý polemický potenciál si tak nepochybne zachová aj po niekoľkých podrobných čítaniach.

FRIEDRICH NIETZSCHE: GENEALÓGIA MORÁLKY. POLEMIKA.

Aurora, Praha 2002.

PAVOL SZALAI

Z pultov kníhkupectiev, z priečinku „filozofia“ na nás opäť ružovo-krvavými očami

obálky, priam až vzdorovito a namyslene, hľadá Nietzscheho dielo z neskoršieho obdobia jeho tvorby (1887) Genealógia morálky. Než sa pustíme do obsahu diela, je vhodné uvedomiť si Nietzscheho základnú premisu o človeku: preniká ním vôľa k moci, čoho následkom je boj dvoch typov ľudí – vznešených a nízkych, oboch s ich špecifickou morálkou.

V predslove knihy si Nietzsche vytýčil objekt „výskumu“: hodnotu „hodnôt“, teda hodnotu toho, čo rozumieme pod pojmami „dobro“, „vznešenosť“, „cnosť“ a podobne. V implikáciách exkurzu do pôvodu dobra si čitateľ pochtuná aj na Nietzscheho diele, skôr výnimočnej analýze vzniku a fungovania tak spoločenských inštitútov (štát, zákon a náboženstvo), ako i morálnych kategórií (vina, trest a zlé svedomie).

Načrtnutá osnova dáva tušiť, že filozof nebude uplatňovať len etymologický prístup k problému, ale aj psychológiu a historiografiu. S prihliadnutím na iné diela by možno bolo vhodným prívlastkom „básnik“, tu však autorovi lepšie ako kdekoľvek inde prislúcha pomenovanie „filozof“. Na dôvažok, v Genealógii morálky opustil obľúbenú aforistickú formu. (To však ešte neznamená, že by zanevrel na svoju vycibrenú iróniu.)

Prvým plodom náhľadu do pôvodu pojmov užívaných v súvislosti s morálkou je z konvencií sa vymaňujúce zistenie, že slovo „dobrý“ naplnili obsahom mocní, vznešení a vysoko postavení, ktorí sa tak chceli odlišiť od slabého, masového a nízkého. (Je potom omylom akokoľvek spájať „dobré“ s „nesebeckým“ či „užitočným“.) Tento poznatok je i pilierom morálky človeka vznešeného. Nietzscheho etymologické dôkazy demonštrujú, že „dobrými“ boli prapôvodne statoční bojovníci a mocná šľachta. Svoj protiklad nepoznali vo výraze „zlý“, ale „špatný“, ktorý má za základ napríklad slovo „nízky“.

„Špatný“ bol pre vznešených každý, kto bol voči nim *fyzicky* bezmocný. U človeka nízkého bezmocnosť táto vyústila do pocitu zatrpknutosti a nenávisťi (*resentiment*). Aby

sa mu dostalo zadosťučinenia za prehru, podujal sa na radikálne prehodnotenie hodnôt protivníka, *prevrátenie* morálky mocných. Týmto spôsobom nadobudol pojem „dobrý“ iný, nesprávny obsah. A zároveň vznikol pojem „zlo“, pomocou ktorého sa „nové dobro“ definovalo.

Mohli by sme namietať: prečo vlastne Nietzsche protestuje proti degradácii, *oslabovaniu* mocných, ktoré im spôsobila židovskokresťanská morálka? Ved' v princípe ide stále o boj o moc (podľa princípu vôle k moci), v ktorom zvíťazí *silnejší*.

I keď uspokojivá odpoveď nespočíva v obhajobe ľudskej prirodzenosti, filozof by sa na ňu asi odvolal – to ona bola degradovaná. Vštepovanie nových hodnôt sa uskutočňovalo prostredníctvom *bolesti*. Najlepšie sa predsa pamätá to, čo aj najviac bolí. K téme bolesti treba podľa Nietzscheho bez váhania poznamenať, že pôsobenie bolesti, alebo aspoň pohľad na bolesť druhého so sebou celkom prirodzene nesie rozkoš a pocit zadosťučinenia. (Naozaj: kto by sa nepamätal, ako v detstve trápil hmyz? Alebo: od verejných vykonávaní rozsudkov na námestiach sa násilie presunulo do umenia a neskôr médií. A v neposlednom rade: na vykonávanie trestu smrti napríklad v USA sa môžu dívať príbuzní obete.)

V dejinách sa bolesť a trest veľmi dobre udomácnili v právnom systéme. Právny systém však paradoxne zriadili mocní ako nutné zlo, aby sa ochránili od následkov pomstychtivosti nízkych (ktorá je zdrojom ich sily) – ich útoky proti mocným tak zdanlivo už nie sú proti *nim*, ale proti „zákonu“. Tvrdením, že až po vzniku zákona možno hovoriť o „práve“ a „nepráve“, nenecháva Nietzsche na pochybách nikoho, kto by si myslel, že on uznáva ľudské práva.

Opis vzniku inej inštitúcie, náboženstva, umiestňuje Nietzsche do lona obce mocných. S nárastom sily pospolitosti navonok sa zvyšoval aj stupeň uctievania jej zakladateľa, čo ho nakoniec transfigurovalo z človeka v boha. Ak teda náboženstvo našlo svoju

živnú pôdu v obci *mocnej*, neprotirečí si Nietzsche? Aby sme jeho filozofiu uviedli na pravú mieru, treba zdôrazniť, že Nietzsche odmietal *akúkoľvek* pospolitost'. Len za predpokladu, že jednotlivci nebudú žiť v spoločnosti, nevyvinie sa náboženstvo a jeho dieťa, morálka. Ale vynára sa pochybnosť: možno filozofa pokladať za skutočne úprimného zástancu atomizovanej „spoločnosti“ indivíduí, keď *on sám* píše, aby oslovil, a keď on sám volá po obnovení a pozdvihnutí *európskeho* človeka, čo je jeho záväzkom k spoločnosti. A z iného súdka: pud rozmnožovania neoznačil za nežiadúci (skôr naopak), ale na jeho uspokojenie predsa treba viac ako jedno indivíduum – a to je už síce malý, ale povšimnutia hodný zárodok pospolitosti.

Veľkú časť svojej *Genealógie morálky* venoval Nietzsche fenoménu asketizmu. Asketizmus (v náboženstvách napríklad vo forme pôstu alebo monogamie), doktrína nepriateľstva voči prirodzeným ľudským pudom, je *podstatným* konštitučným prvkom každého slabého človeka, ale i jeho vodcu či kňaza – a ani filozof na tom nie je o nič lepšie. Postenie sa nie je slobodným výberom, ale obhajobou ich existencie, pretože oni nie sú schopní žiť fyzicky naplneným životom. Rovnako je to aj u všetkých vedcov, skeptikov, agnostikov, historikov, nihilistov, umelcov a ateistov. Aj keď táto skupina môže vyzeráť až príliš heterogénne, jej členov spája viera v existenciu pravdy. „*Nič nie je pravda, všetko je dovolené*“, volá filozof.

Takže nakoniec je základným rozdielom medzi človekom nízkym a vznešeným viera v pravdu ako autoritu, nie množstvo moci? Pri snahe o porozumenie Nietzscheho myšlienok vyskakuje vskutku mnoho otáznikov. Jeho čitateľovi žijúcemu svoj relatívne pokojný až stereotypný život niekedy napadne, či sa za spleťou množstva len prostredníctvom intuície skutočne pochopiteľných výziev (i takých je toto dielo plné) a nenávisťi proti kresťanstvu (hoci nenávisť bola výsadou nízkych) neskrýva najmä vôľa dosiahnuť „*na-*

„jvyššieho rozmachu a rozkvetu“ (s.12) a uvoľniť „miesto pre niečo nové“ (s. 41). Posúďte sami.

POZNÁMKY

- 1 Hoci uznávam, že vyvodzovať závery z porovnávania Nietzscheho diela a života je sporné. Ale kde začať s overovaním autenticity filozofie, keď už nie v samotnom filozofovi?
- 2 Pôvodne heslo Rádu assassinov (arabskí požívači hašiša), proti ktorým bojovali aj križiaci (komentár, s. 146).

GEORGE ORWELL: AKO SOM STRIEĽAL SLONA A INÉ ESEJE

Ikar, Bratislava 2003.

ANDREJ OROGVÁNI

Keď sa v našom stredoeurópskom priestore stretieme s menom Georgea Orwella, zvyčajne nás ihneď napadnú slová ako *Veľký brat* *ta pozoruje alebo Všetky zvieratá sú si rovné, ale niektoré sú rovnejšie*. Orwella poznáme ako autora antiutopického románu 1984 a románu-bájk Farma zvierat. Na základe toho máme potom v podvedomí obraz zarytého bojovníka proti komunizmu. Tento obraz si navyiac osvojili aj médiá a politická sféra a z Orwella je ikona, jeho meno a diela zľudovali a stali sa súčasťou verejného diskurzu (povedané jemne), respektíve ideologického boja (povedané tvrdo).

Výber esejí *Ako som strieľal slona* nám pomôže zbaviť sa jednorozmerného pohľadu a priblížiť viaceré tváre Orwella ako autora. A práve takýto komplexnejší pohľad nám potom môže pomôcť pri hlbšom pochopení vyššie spomínaných slávnych diel. V knihe spoznáme Orwella ako úradníka v koloniálnej Indii, literárneho kritika, pozorovateľa a komentátora politických pomerov, tuláka, odporcu totalitných režimov, obhajcu slobody v písaní, ale aj ako zapáleného socialistu bojujúceho proti *nespravodlivosti britskej triednej spoločnosti*.

Ak píšeme o Orwellových esejach, musíme si bližšie všimnúť a oddeliť na jednej

strane jazyk, resp. metódu, ktorou písal, a na strane druhej obsah jeho prác, keďže obidva tieto aspekty jeho písania znamenali posun v esejistickom žánri.

Orwell a jazyk

Zo všetkého najdôležitejšie je, aby význam diktoval slová, nie naopak. Tak definuje Orwell imperatív (svojho) písania. A skutočne sa ním aj riadi. Jeho vyjadrovanie je maximálne presné a stručné, niekedy pripomína až štýl dokumentaristu. Vedome a programovo sa vyhýba kvetnatým frázam a košatému štýlu, nič nehovoriacim metaforám a pompézosti, ktoré podľa neho prevládli v dobovej anglickej tlači a literatúre. Orwell si až úzkostlivo stráži, aby sa obsah jeho myšlienok nestratil pod chumáčmi slovného hnoja. Takáto obrana textu má minimálne dve príčiny. Môže pozdvihnúť text (aj odborný) na vyššiu umeleckú úroveň, ale predovšetkým ochráni písanie od spojenia s mocou a ideológiou. Orwell si intenzívne uvedomoval moc jazyka ako možného nástroja propagandy a manipulácie. Vo viacerých esejach (*Ako prekaziť literatúru, Politika a jazyk*) poukazuje na skutočnosť, ako politika preniká literatúrou a postupne si ju podmaňuje. Tento proces však nie je priamočiary ani neprebíha nátlakovo. Podľa Orwella politika literatúru skôr podmyva, podprahovo sa do nej plazí na chrbtoch jalových fráz a metafor. Autor uvádza množstvo príkladov z tlače, ale aj z odborných a umeleckých prác, v ktorých obsah textu takmer stratil význam a slová sú len heslami automaticky prechádzajúcimi do podvedomia bez toho, aby sa nad nimi čitateľ vôbec zamyslel. V eseji *Politika a jazyk* Orwell dokonca definuje niekoľko pravidiel – pomôcok pri písaní, ktoré môžu pomôcť očistiť text od zbytočnosti a pátosu: *1. Nikdy nepouži metaforu alebo rečový obrat, ktorý často vídaš v tlači, 2. Nikdy nepouži cudzie slovo, kde stačí domáce, 3. Ak sa dá slovo vynechať, vždy ho vynechaj, 4. Nikdy nepouži trpný rod, ak sa dá použiť činný a 5. Radšej poruš ktorékoľvek*

z týchto pravidiel, ak by si mal povedať čosi barbarské.

Myslím, že nadčasovosť a univerzálny pre-
sah týchto zásad sú zrejmé a mohli by sme
ich pokojne vziať na súčasný stav
(slovenskej) literatúry. Napríklad, nie je vôbec
výnimočné, keď sa vedecká práca označí sa
kvalitnú a prínosnú len na základe hustoty
(vysokiej frekvencie) použitých cudzích slov.

Orwell ako pozorovateľ každodennosti

Vynikajúcim príkladom Orwellovho štýlu
sú jeho kratšie eseje – postrehy. Autor si
v nich všimá zdánlivo nezaujímavé, banálne
javy každodenného života – kreslené pohľad-
nice, lacné detektívne romány či prípady
z čiernej kroniky. S ľahkosťou, ale súčasne až
analyticky presne rozoberá ich význam
a snaží sa v nich nájsť všeobecnejšie po-
znanie, informáciu o charaktere doby. Na-
príklad v eseji *Raffles a Slečna Blandishová*
porovnáva dva masovo populárne bestselle-
ry napísané pred druhou svetovou vojnou
a po nej, pričom poukazuje na zmeny v otvo-
renosti a tolerancii verejnosti voči násiliu,
cynizmu a potieraní morálky, ktoré vojna spô-
sobila.

Do tejto kategórie by sme mohli zaradiť aj
Orwellove práce z neanglického prostredia,
z obdobia, keď pôsobil ako úradník Impéria
v Indii alebo z tuláckych ciest po Francúzsku.
Autor v nich opisuje prežitú udalosť a dni,
ktoré sa síce na prvý pohľad nevyvíjajú
z bežného stereotypu vtedajších čias (deň
strávený v útulku pre chudobných, poprava
kuliho), avšak po bližšom skúmaní vypoveda-
jú mnoho o spoločnosti, ktorá týmto udalosti-
am vytvárala širší rámec.

Orwell a politika

Ako sme už naznačili, Orwell sa nevy-
hýbal politickým témam. Naopak, otvorene
priznával, že píše *stranícky*. Nie však
v zmysle partajnosti alebo podriadenosti niek-
torej zo strán, ale zanietene a vášnivo. V eseji

Prečo píšem vyjadruje svoj postoj nasle-
dovne: *Každý riadok vážnych prác, ktoré
vznikli po roku 1936, som napísal priamo
či nepriamo proti totalite a za demokratický
socializmus tak, ako ho chápem ja.* Orwell bol
hlboko presvedčený o ne-
spravodlivosti britského imperializmu či o so-
ciálnom útlaku chudobných bohatými. To
však pre neho nebolo dôvodom, aby sa stal
obhajcom sovietskej totalitnej verzie komuniz-
mu, resp. aby zanevrel na dlhoročné tradície
britskej úcty k právu, demokracii a umier-
nenosti. Orwell bol vo svojom postoji v pod-
state samotárom. V esejach *Anglicko, tvoje
Anglicko, Ako prekaziť literatúru* či *Po-
známky o nacionalizme* sa nesmierne kriticky
vyjadruje na adresu britských ľavicových
intelektuálov, ktorí v pohodlí londýnskych klu-
bov chválili pokrokovosť komunizmu, pričom
vedome alebo z vlastnej nenáročnosti igno-
rovali sieť gulagov a masového vraždenia
celých tried obyvateľstva v Rusku. Súčasne
však Orwell zosmiešňuje úzkoprých konzer-
vatívnych autorov, silou mocou obhajujúcich
nemennosť a správnosť tradičného triedneho
členenia britskej spoločnosti s masou ľudí
žijúcich pod hranicou chudoby.

Orwell nebol vedec, ale skôr pozorný
pozorovateľ a komentátor. Vo svojich po-
litických esejach sa síce zaoberal javmi, ktoré
sú častým predmetom záujmu vedy (napr.
nacionalizmus), písal však o nich voľne a na
vysokiej literárnej úrovni. Kombinoval socio-
logické a politologické poznatky s filozo-
fickými postojmi, pričom sa nikdy nesnažil
predstierať vlastnú hodnotovú nezaujatosť.
Na druhej strane, keď sa jeho osobné
presvedčenie (socializmus) dostalo do roz-
poru s faktami (postupné zmenšovanie
rozdielov v britskej spoločnosti a rozširovanie
strednej triedy, sovietske gulagy), netrval sle-
po na jeho pravdivosti a snažil sa daný rozpor
vysvetliť.